

Budapest virágkölteményei

Még néhány évvel ezelőtt a külföldet járó budapestinek gyakran összefacsarodott a szíve, mikor az utcáknak és tereknek gyepvel, fával és virággal díszítése körül olyan eredményeket látott, amelyeknek párját hasztalan kereste volna otthon. Anglia mutatta a legszebb példáit a meghitt hatású kert-intérieur-nek. Az angolok nyomában indultak a németek. Ők lettek a kertművészet megújítói. A kert-elrendezést építészeti feladatnak fogták föl, mint a tizenhetedik században az olaszok, a tizennyolcadikban a franciák s minthogy építészeik kitűnőek voltak (a huszadik század első harmadában a német építészet vezető szerephez jutott a világ építőművészetében), a városok közterületeinek kertesítésében, a kerteknek külön rendeltetésükhöz való alkalmazásában, a gyakorlati szükségességek és a művészeti hatások összeegyeztetésében példamutatókká fejlődtek.

Ha a jó példának egyszerű utánzása kész művészi eredmény volna, mi sem lenne könnyebb, mint kertészeti tekintetben művészi megoldani egy-egy nagyvárost. Csakhogy minden városnak többé-kevésbé megvan a maga külön egyénisége, megvannak a maga külön föltételei, amikhez ritkán illenek más föltételek szerint történt megoldások. Európának melyik nagyvárosa szolgálhat olyan természetű feladattal a kerttervező művészet számára, mint például a Várhegy Dunára néző oldala, vagy a Gellérthegy a maga sziklás-meredek és lankás mivoltában? Még egy-egy házak közé ékeltek kisebb térnek is megvannak a maga egyéni hangulati elemei: a házak magasságából és a terület nagyságának egymáshoz való arányából alakuló harmónia, a házak színhatása, stb. A művészi érzésű kerttervező mindezeknek a tényezőknél számbavételével, sőt gondos mérlegelésével készíti el terveit.

„Varázslók“

Városkertészek dolgában már a háború előtti Budapest sem állott rosszul. *Ise-mann* Keresztély, aki hosszú évtizedek során vezette a főváros kertészeti díszítését, a maga korához képest fejlett izlésű kerttervező volt. Eredetibb tehetség nála utóda *Ráde* János. Világlátott ember volt, aki a jó külföldi példát helyes érzéssel tudta itthon a mi sajátos feltételeink között megismételni és külön igényeinknek megfelelően átalakítani. Az ő műve a *Kossuth Lajos-tér* mai kertészeti megoldása, ő tervezte a *Margit-hid*on túl, az *Ujpesti-parton* húzódó *Rakovszky-parkot* is, s ő kezdte meghonosítani itthon az utcaösszeszőgelésekben keletkezett apró terecskéken (az angol *square*-nek nevezi őket) a terméskölapokkal való díszítést, továbbá a tavirózsákat nevelő kicsiny vízmedencéket.

Mindez szép eredmény volt, de csak néhány éve, hogy a benszüllött budapestinek is föltűnt a városi kertek, sétaterék, fasorok gyarapodása és szépülése. Varázslatos hirtelenséggel támadtak üde,

zöld mezők és virágpompás táblák ott, ahol még nemrég sivatagot látott a szem. A pasaréti *Drasche-téglagyár*, miután kénytelen-kelletlen megszüntette működését, vízzel teli feneketlen gödröt — valóságos kisebb tavat — hagyott maga után s mélyen kivájt hegyoldalt, amelynek felhasogatott agyagfala vigasztalanul és reménytelenül sárgállott a járókelőkre. A gödröt esztendőök fáradságos munkájával betömték, az agyagfalat enyhe lejtővé alakították, kanyargó ösvényekkel szántották fel s ami vigasztalanul agyagszínű volt addig, zöld gyepvel vonták be.

Milyen sivatag volt a *Gellérthegy déli lejtője*, még a háborúra következett esztendőknél is! A mai sziklatemplom csavargókat és még kétesebb elemeket rejtegető sötét barlang volt. A meredek gyalogut, amely a *Gellért-fürdő* mellől a hegyen tuli tájakra vitt, elhanyagolt réteket szelt ketté, amelyeken vadfüvek nőttek és közöttük kiszolgált bádögödönők rozsdásodtak. Pedig a *Gellért déli lejtője* már a törökök idején is híres volt enyhe klímájáról, amelyben a fügefa is gyümölcsöt tudott hajtani.

A gellérthegyi National Park

Néhány évi munka csodát művelt ezen a területen. A pusztát átkelő-helyből sétatér lett, amolyan csöpp *National Park*, amelyben egy sokágu fantázia egész Magyarország növényeit összegyűjtötte: meghonosította legritkább fáit, cserjéit és virágait. Mindezt azonban úgy, hogy a szem könnyen tájékozódni tudjon a látványok között és hogy ugyyszólva lépekről-lépésre új látványos lépje meg. Pusztát kertészettel ezt a feladatot így megoldani nem lehetett volna. Építészeti képzelet is kellett ide, amely a hegy lejtőjét lépcsőkre, terraszokra bontsa föl és lassu átmeneteket szerkesszen hogy és sik terep között. A sétáló ember hol a hűs árnyékot élvezi, hol a virágok szinompáját és illatát, hol a kitaruló gyönyörű tájképet — Pest déli végét, a Dunát, *Csepel-szigetét*, a *Lágymányost* és rajtuk túl a kifogyhatatlan szemhatárt. S amikor ennyi nagyszerű szép után valami meghittségben vágyik megpihenni, megáll azon a kis terrazon, melyet egy bronzszobor elé tervezett a kertművész. Ruhátlan nő alak a bronzszobor, amelyet *Nürnberg városa ajándékozott Budapestnek*. Szobor elhelyezése a szabad ég alatt, a nyílt természetben, a legnehezebb feladatok közé tartozik. Ennek a kertnek a művésze ideális módon oldotta meg feladatát. Terméskő-talapatra állította a szobrot mögéje fehérre festett pergolat épített amelyre futó zöld tekerődzik és szolgál hátterül a szobornak. A szabad ég felzavartalanul érvényesül a szobor silhouette-je. A hegyoldalba mélyesztve terül a terrasz a szobor elé és dus kötegekbe színes mezei virágok szőnyegszerűen takállanak rajta. Szebben elképzelni, műsziben megvalósítani ezt alig lehetne volna. Az ilyen különleges feladatok mutatkozik meg a művész ereje.

Ugyanennek az építész-kertészi képzetnek és finoman mérlegelő izlésnek alkotása a *Városmajor új kertészeti elrendezése is*. A munkát itt darabonként végzik, olyan mértékben, ahogyan a város költségvetése megengedi s a feladat még egészen elvégezve nincsen is. De egy és más részlet megmutatja, hogy itt is vérébéli művész van munkában. Az a park-részlet például, amely Horvay János márvány *Beethoven-szobrát* veszi körül, egész mivoltával a szobor érvényesülését szolgálja. Ezt a feladatot is ideálisan oldotta meg művésze.

Morbitzer a kertek lelke

Ugyanez elmondható arról az ujonnan keletkezett sétahelyről, amely a várbéli *Primás-bástya tövében, a Lovas-uton* létesült. Ezt a terepet szintén lépcsőkkel váltakozó terraszokkal oldotta meg a művész. Új feladat volt azután az *Erzsébet-szobor körüli tér* kertészeti megoldása. Itt is jól megfigyelhető, milyen szerencsés érzékkel tudott alkalmazkodni kertészeti képzetével a tervező a megadott építészeti környezethez. Az Erzsébet királyné klasszikus kis templom valósággal királyi fenséggel hat a hódolóan eléje terülő zöld felület közepén.

Más feladat volt a *Károlyi-palota kertjének új elrendezése*. A kerttervező művész ott évszázados régi kertet kapott, benne évszázados fákat és régimódi virágágy- és gyepszőnyeg-elrendezést. A talajnak helyenként való sülyesztésével, meg emelésével, apró lépcsőkkel, virágos terraszokkal és pergolatókkal egészen új képet kapott a kert. Az „angol kert” típusától az olasz kert típusához közeledett, egyben végtelenül változatosabb és színesebb lett, mint volt azelőtt.

Ezek a fő alkotásai *Morbitzer* Dezsőnek, a főváros kertészeti igazgatójának, mert Budapest kertészeti megújulásának ő a szervező és tervező lelke. A főváros és utépitési osztálya, annak kitűnő vezetője, *Király* Kálmán tanácsnok, gratulálhat magának ehhez a művészi tehetséghez. Budapestnek ő a legjelentősebb megszépítője.

A Rezső-tér

A nemrég zárult kertészeti kiállításon láttuk újabb terveit. Köztük azt a szép elképzelést, amely a *Rezső-téri új templomnak ad majd szép zöld keretet*, ha a főváros anyagi helyzete lehetővé teszi a félig elvégzett munka befejezését. Továbbá a *pesti Vigadó terének végleges megoldására készített tervét*. Elképzelése szerint az Eskü-tér előtti sétányt széles zöld sáv folytatná a Vigadó teréig, a mai aszfaltos gyalogjáró helyén, amely a villamos vasut vágányainak helyébe tolnék ki. Magát a Vigadó terét jelentősen megnagyobbítaná az első kőpart széléig előretolt vasbeton uttest. Szépen elrendezett facsoportok és sorfák adnának szint és árnyékot az imponzássá lett térnek. Egy harmadik tervén a *régi tabáni temetőnek* dolgozta ki művészi új alakját.

Kertészeti képére minden nagyvárosnak, amely idegeneket akar vonzani, áldoznia kell, ha még akkora megerőltetésbe kerül is.

Elek Artúr.